

Melioracje – aspekty prawne

Podstawowe uregulowania w zakresie budowy, utrzymania, nadzoru i kontroli urządzeń melioracji wodnych szczegółowych zawarte zostały w ustawie z dnia 18 lipca 2001 roku Prawo wodne (Dz. U. z 2001 r. Nr 115, poz. 1229) oraz przepisach wykonawczych do tej ustawy.

Obowiązek utrzymania rowu melioracyjnego

Rowy melioracyjne, zgodnie z art. 73 Prawa wodnego, zalicza się do urządzeń melioracji wodnych, tzw. szczegółowych. Pojęcie „urządzeń melioracji wodnych” obejmuje rowy wraz z budowlami związanymi z nimi funkcjonalnie, drenowania, rurociągi o średnicy poniżej 0,6 m, stacje pomp do nawodnień ciśnieniowych, ziemne stawy rybne, groble na obszarach nawadnianych, systemy nawodnień grawitacyjnych i ciśnieniowych. Utrzymywanie tego rodzaju urządzeń melioracji wodnych należy do właścicieli gruntów, na których się znajdują. Tylko gdy urządzenia te są objęte działalnością spółki wodnej, taki obowiązek obciąża spółkę. Stanowi o tym art. 77 ust. 1 ustawy. W przypadku jeżeli właściciele gruntów nie wykonują ciążącego na nich obowiązku, to w myśl ust. 2 art. 77 ustawy organ właściwy do wydawania pozwolenia wodnoprawnego, czyli starosta, może ustalać w drodze decyzji, proporcjonalnie do korzyści odnoszonych przez właścicieli gruntu, szczegółowe zakresy i terminy wykonywania obowiązku wynikającego z art. 77 ust. 1. Obowiązek ten może być zamieszczony w treści pozwolenia wodnoprawnego lub stanowić przedmiot odrębnej decyzji w celu przestrzegania instrukcji wydanej dla prawidłowego utrzymania systemu urządzeń melioracyjnych. Organem odwoławczym od decyzji wydanej przez starostę jest wojewoda.

Zakaz ingerencji w faktyczny stan wód na gruntach

W świetle przepisów art. 29 ustawy Prawo wodne właściciel gruntu nie może zmieniać stanu wody na gruncie ze szkodą dla gruntów sąsiednich, ma obowiązek usunięcia przeszkód oraz zmian w odpływie wody, powstałych na jego gruncie także wskutek przypadku lub działania osób trzecich, a jeżeli spowodowane przez właściciela gruntu zmiany stanu wody na gruncie szkodliwie wpływają na grunty sąsiednie, wójt, burmistrz lub prezydent miasta może, w drodze decyzji, nakazać właścicielowi gruntu przywrócić stan poprzedniego lub wykonanie urządzeń zapobiegających szkodom. Normy zawarte w art. 29 ustawy adresowane są do właścicieli nieruchomości niezależnie od tego, czy na ich terenach znajdują się w ogóle urządzenia wodne w rozumieniu ustawy, a tym bardziej, czy urządzenia te figurują w rejestrach urzędowych. Celem art. 29 ustawy jest zapewnienie niepogorszonego stanu stosunków wodnych na gruntach, zakaz ingerencji w faktyczny stan wód na gruntach, jeśli może to szkodliwie oddziaływać na grunty sąsiednie.

Obowiązek utrzymania rowu przydrożnego

Z przepisu art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych wynika, że do właściwości zarządcy drogi, którym jest odpowiedni organ administracji rządowej lub jednostki samorządu terytorialnego, należą sprawy z zakresu planowania, budowy, przebudowy, remontu, utrzymania i ochrony dróg. Niewątpliwie obowiązkiem zarządcy drogi jest nie tylko utrzymanie nawierzchni drogi, ale także utrzymanie jakichkolwiek urządzeń związanych z drogą, znajdujących się w pasie drogowym, z czego wynika obowiązek wykonywania odpowiednich robót interwencyjnych, konserwacyjnych i zabezpieczających. Utrzymanie, bieżąca konserwacja rowu przydrożnego, podobnie jak utrzymanie przepustu (tzn. budowli o przekroju poprzecznym zamkniętym, przeznaczonej do przeprowadzenia cieków, szlaków wędrówek zwierząt dziko żyjących lub urządzeń technicznych przez nasyp drogi), należy do obowiązków zarządcy drogi. Często nie da się uniknąć sytuacji, w której do

rowu przydrożnego, służącego odprowadzaniu wody z korony drogi, spływać będą również wody opadowe i roztopowe z terenów wyżej położonych pól, przyległych do rowu. Niedopuszczalne jest jednak, aby do rowu przydrożnego spływała woda z rowu melioracyjnego. Przepis art. 39 ust. 1 pkt 9 ustawy o drogach publicznych stanowi wyraźny zakaz dokonywania w pasie drogowym czynności, które mogłyby powodować niszczenie lub uszkodzenie drogi i jej urządzeń albo zmniejszenie jej trwałości oraz zagrażać bezpieczeństwu ruchu drogowego, m.in. poprzez odprowadzanie wody i ścieków z urządzeń melioracyjnych, gospodarskich lub zakładowych do rowów przydrożnych lub na jezdnię drogi.

Jak utworzyć spółkę wodną

Do wykonania, utrzymania i eksploatacji urządzeń służących do melioracji wodnych mogą być tworzone spółki wodne. Spółka wodna powstaje w wyniku porozumienia co najmniej 3 osób fizycznych lub prawnych zawartego w formie pisemnej. Do utworzenia spółki konieczne jest uchwalenie statutu przez osoby zainteresowane utworzeniem spółki i dokonanie wyboru władz. Spółka wodna nabywa osobowość prawną z chwilą zatwierdzenia statutu przez starostę. Utworzenie spółki podlega ujawnieniu w katastrze wodnym. Nadzór i kontrolę nad działalnością spółki wodnej sprawuje starosta. Spółki wodne mogą tworzyć związki spółek wodnych, co często występuje przy budowie urządzeń przeciwpowodziowych.

Działalność spółek wodnych

Spółki wodne nie działają w celu osiągnięcia zysku, zrzeszają osoby fizyczne lub prawne i mają na celu zaspokojenie określonych Prawem wodnym potrzeb w dziedzinie gospodarowania wodami, w tym wykonywania, utrzymania i eksploatacji urządzeń melioracji wodnych oraz prowadzenia racjonalnej gospodarki na terenach zmeliorowanych (art. 164 ust. 1, ust. 3 pkt 4 Prawa wodnego). Członkowie spółki wodnej obowiązani są do wnoszenia składek i ponoszenia na jej rzecz innych, określonych w statucie świadczeń, niezbędnych do wykonywania statutowych zadań spółki. Składki i świadczenia na rzecz spółki wodnej powinny być proporcjonalne do korzyści odnoszonych przez członków spółki, w związku z jej działalnością. Spółki wodne mogą korzystać z dotacji podmiotowych z budżetu państwa oraz z pomocy finansowej jednostek samorządu terytorialnego, udzielanej zgodnie z uregulowaniami ustawy o finansach publicznych, przeznaczonej w szczególności na bieżące utrzymanie wód i urządzeń wodnych (art. 164 ust. 5 i 7 Prawa wodnego).

Kompetencje nadzorcze starostów

Do starostów należą kompetencje dotyczące określania obowiązków związanych z utrzymaniem urządzeń melioracji wodnych szczegółowych oraz nadzór nad działalnością spółek wodnych (art. 178 Prawa wodnego), które między innymi obejmują:

- obowiązek wydawania decyzji określających szczegółowy zakres i termin wykonania prac dotyczących utrzymania urządzeń melioracji szczegółowych (art. 77 ust. 2 Prawa wodnego), w przypadku gdy obowiązek ten nie jest realizowany przez właścicieli gruntów,
- prawo występowania do organów spółki o podwyższenie wysokości składek i innych świadczeń w przypadku ich wysokości niewystarczającej do realizacji zadań statutowych na dany rok oraz ustalania tych składek i świadczeń w drodze decyzji w przypadku braku realizacji przez spółkę propozycji starosty (art. 170 ust. 3 Prawa wodnego),
- zatwierdzanie statutu spółki wodnej (art. 165 ust. 3 Prawa wodnego),

- orzekanie o nieważności uchwał spółki wodnej w całości lub w części (w terminie nie dłuższym niż 30 dni od doręczenia uchwały), z możliwością wstrzymania ich wykonania w trakcie prowadzonego postępowania (art. 179 ust. 2 i 3 Prawa wodnego),
- rozwiązanie spółki wodnej (art. 181 ust. 2 Prawa wodnego), kiedy jej działalność narusza prawo bądź statut,
- wnioskowanie o wykreślenie spółki wodnej z katastru wodnego, po zakończeniu jej likwidacji.

Przymusowa egzekucja świadczeń finansowych na rzecz spółki wodnej

Nie ma problemu, jeżeli spółka wodna wykonała pewne prace melioracyjne i korzyści z tego tytułu odnoszą właściciele gruntów, którzy nie są członkami spółki i nie ponieśli żadnych kosztów. Istnieją bowiem przepisy, które pozwalają spółce na wyegzekwowanie tych należności. Zgodnie z art. 171 ustawy, obowiązek ponoszenia świadczeń na rzecz spółki powstaje jeżeli osoby fizyczne lub osoby prawne niebędące członkami spółki wodnej oraz jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej odnoszą korzyści z urządzeń spółki lub przyczyniają się do zanieczyszczenia wody, dla ochrony której spółka została utworzona. Wysokość i rodzaj tych świadczeń ustala, w drodze decyzji, starosta. Starosta zatem prowadzi postępowanie administracyjne wszczynane są na wniosek spółki wodnej i po przedstawieniu przez nią stosownych kosztorysów i wyliczeń.

opracował:

Łukasz Opaliński

adwokat, DIR we Wrocławiu